

Последњи на списку циљева уставне реформе била би, по ауторима, политичко-територијална децентрализација Косова и Метохије. Залажући се за децентрализацију Србије, аутори предлажу висок степен самоуправе територијалних јединица, општина, региона и покрајина. Као једна од новина предлаже се различит статус градских општина. Кад су у питању покрајине, предвиђа се да имају најширу аутономију без државних обележја. Демократизација Србије не треба да буде везана искључиво за решење проблема Косова и Метохије; тачније, она не сме њиме бити ни условљена ни блокирана с обзиром на неизвесност решавања овог проблема, што значи да евентуално успешно спровођење уставне реформе у Србији, по мишљењу аутора, не сме да затвори албанско питање. Они предлажу дијалог владе и представника опозиционих странака Србије, с једне стране, и представника Албанаца и Срба са Косова и Метохије, са друге стране, што би било праћено отвореном политичком дискусијом у јавности целе Србије о садржини решења о посебном асиметричном статусу Косова и Метохије.

Зорица Мршевић

Roberto Papini, Antonio Pavan, Stefano Zamagni (уредници):
Живој у глобалном друштву
(Ashgate: Aldershot, 1997)

„Будимо уз радио јапанске марке, произведен у Малезији. Наше одело је од аустралијске вуне, а кафа коју пијемо, док на телевизији пратимо CNN, из Колумбије је. Аутомобили које возимо састављени су од делова произведених у различитим крајевима света, док многи од нас раде у мултинационалним компанијама, чије централе вероватно нису на овом континенту. Глобално тржиште није нешто што нас сачекује на државној граници, већ реалност наше свакодневице.“ Овако Renato Ruggiero, директор Светске трговинске организације, у зборнику *Живој у глобалном друштву* илуструје глобализацију, чија суштина и јесте све израженија повезаност националних привреда, праћена невероватном експанзијом тржишне логике. Ипак, бар у једном смислу овај процес не заслужује да буде назван глобалним – напредак који доноси заобилази чак читаве континенте, попут Африке или готово половине Европе. Сужавајући маневарски простор за економску политику националних влада, светско тржиште ствара губитнике и унутар земаља захваћених глобализацијом. Идеја социјалног старања од колевке до гроба, оличена у држави благостања како ју је замислио William Beveridge, и иначе озбиљно уздрмана „конзер-

вативном револуцијом“ (Thatcher, Reagan) осамдесетих година, прети да буде жртвована на олтар међународне конкурентности. Државе смањују социјалне издатке и толеришу до сада неприхватљиво високе стопе незапослености, а све у име опстанка на међународном тржишту. Како спречити да глобализација постане извор неправде и доведе до маргинализације и осиромашења оних који су најмање способни да буду изложени конкуренцији? На ово питање покушава да одговори *Живој у глобалном друшћу*, зборник радова презентованих на међународној конференцији одржаној у Риму 1995. године. Конференцију су организовали Међународни институт Jacques Maritain и Институт за моралну теологију Универзитета у Фрибуру у сарадњи са Maria SS. Assunta универзитетом у Риму и завршни је део пројекта о истраживању односа религија у свету према проблемима економске етике.

Руководећи се идејом да глобализацију прикажу не само као економски већ као општедруштвени процес, организатори су учеснике потражили у земљама различитог степена развијености, у различитим областима јавног и интелектуалног живота. Тако су се међу ауторима нашли и Michel Camdessus, извршни директор Међународног монетарног фонда, Antonio Fazio, гувернер Банке Италије и Amedee Grab, женевски бискуп.

Само наизглед неповезани, радови доприносе поимању механизма и резултата глобализације, као и стања у коме се налази стручна расправа. Груписани су у четири дела. Први део, „Развијеност и неразвијеност“, уводног је карактера и покушава да дефинише покретачку снагу, механизме и циљеве развоја, наглашавајући потребу одбацивања искључиво економског критеријума, који може сакрити погоршање социјалне структуре и квалитета живота становништва (Sargellon, Универзитет у Удинама) или занемарити културне разлике, пренебрегавајући потребу поштовања културног идентитета (Baesk, Католички универзитет Leuven). Теоријски радови комбиновани су са студијама појединих региона и њихових проблема у превазилажењу неразвијености, попут студија о Латинској Америци (Olivares, Централни универзитет у Каракасу и потпредседник Међународног института Jacques Maritain) и Африци (Adedei, директор Афричког центра за развој и стратешке студије). Ситуација у Азији предмет је анализе бискупа Калкуте Orlanda Queveda. Имајући у виду да је конференција на којој је овај рад изложен одржана још 1995. године, када није било ни помена о проблемима у функционисању привреда азијских тигрова, критика коју Quevedo упућује елитистичком понашању властодржаца и неравнотежи у структури власти веома је далековида. Ипак, препоруке о начину на који се проблеми могу отклонити (ослањање на сопствене снаге уз минимум помоћи споља, како би био остварен концепт интегралног и аутентичног развоја) тешко да спадају у

домен реалног. Свестан је тога и сам аутор, али ипак сматра да би заједнички глас бар једног процента од стотина милиона сиромашних у Азији могао много тога да промени. Нажалост, како актуелни догађаји у Индонезији потврђују, сиромашни чешће непријатеља виде у припадницима друге нације него у глобалним силама које ограничавају аутентични развој овог региона.

Други део, „Опасности регионализма и маргинализације“, посвећен је потенцијалним губитницима у процесу глобализације, а то су незапослени, сиромашни и сви други превасходно усмерени на социјална давања која су, из већ поменутих разлога, предмет драстичних смањења. Ту спадају и неразвијени региони изван глобалних токова, чије ће становништво у блиској будућности готово извесно наставити да тавори у затвореном кругу сиромаштва и неразвијености. Не много боља ситуација очекује оне који, обесхрабрани оваквом прогнозом, одлуче да емигрирају у економски привлачније крајеве света, где их домаће становништво тешко прихвата, љубоморно чувајући достигнућа државе благостања. Готово сви аутори истичу потребу за постојањем неке врсте коректива, будући да само тржиште неће довести до стварања интегрисаних и толерантних друштава. Потребу за интервенцијом већих размера види једино Ivan Szabo, бивши мађарски министар финансија. У раду „Глобализација – историјски изазов са којим су суочене прокомунистичке земље“, Szabo као решење које би уклонило јаз између Источне и Западне Европе, и тиме поправило шансе земаља у транзицији да се успешно укључе у процес глобализације, предлаже трансфер средстава по узору на уједињење Савезне Републике Немачке са својим источним суседом. Пад животног стандарда грађана Западне Европе, који би неминовно уследио, био би вишеструко надокнађен користима од чињенице да су границе хришћанске Европе овим цементиране за наредних неколико столећа – аргумент који у Западној Европи сигурно не звучи ни приближно тако моћно као на Балкану.

Тема трећег дела, „Потрага за новом међународном економском и политичком равнотежом“, најбоље је обрађена у радовима Stefana Zamagnija, професора Економског факултета у Болоњи и Rudda Lubbersa, бившег премијера Холандије и професора Економског факултета Католичког универзитета у Тилбергу. Теза Zamagnija је да је економија глобална, док политика није, што доводи до губитка дела државног суверенитета и немогућности државе да се на одговарајући начин одазове глобалним изазовима. Са друге стране, да би невидљива рука тржишта могла да савршено функционише и, путем покушаја и грешака, доведе до равнотеже, потребни су услови који више нигде не постоје, јер је привредно окружење свуда више или мање измењено државном интервенци-

јом. Овако, ни слаба држава, нити јако али несавршено тржиште, не могу довести до трајне равнотеже. Решење је договор међу владама који би успоставио економски и финансијски поредак. Пошто је глобализација компатибилна са различитим политичким решењима, ствар је личног избора грађана и политичког избора влада какав ће то ред бити. Lubbers, пак, сматра да је глобализација довела до конвергенције циљних вредности – готово све земље прихватају тржишну економију, плурализам и демократију. Проблем настаје због чињенице да светско тржиште, националне владе и грађанска друштва не функционишу уиграно као што је то био случај на нивоу појединих држава. Држава је ослабљена, што подрива кредибилитет међународних уговора и организација. Да би дошло до равнотеже на глобалном нивоу, потребно је да постоји пандан националним владама (било у форми међународних или наднационалних организација) и грађанском друштву. Имајући, вероватно, у виду проблематичне преговоре и ратификацију Мастрихтског уговора, Lubbers истиче потребу да политика буде ближа људима (принцип супсидијарности), као и да се улаже у изградњу система вредности, што би одговорило на потребу људи да се осећају припадницима заједнице, а што сада испољавају инсистирањем на културном идентитету или окретањем религији, чак сектама и фундаментализму. Само тако ће проблеми света без граница, попут корупције, међународног криминала, тероризма, избегавања пореза и многи други, постати решиви.

Док су прва три дела била углавном аналитичке природе, четврти је више у форми предлога за евентуалне будуће правце деловања. Намерно парадоксалан наслов, „Ка кооперативној конкуренцији“, уредници су одабрали да би истакли потребу за новим облицима конкуренције који би допринели хармоничнијем функционисању тржишта. Или, како то тврди Ricardo Petrella, бивши директор Друштвених истраживања Европске комисије, светска економија се мора „разоружати“, пословни људи морају одбацити своје „генералске“ ставове, а пословне школе „ратне“ планове. Процес економског разоружања захтева нове институције и механизме, па Petrella предлаже формирање светске организације за друштвени развој, којој би се придружили и реорганизовани Међународни монетарни фонд, Светска банка, Светска трговинска организација и Међународна организација рада, а чији би најважнији задатак био промена садашњег еколошки неприхватљивог и социјално неодрживог модела. Реалнијим се чине ставови Williama Ruana, директора Језуитског програма о етици и политици, који сматра да су жељене промене размера револуције, те се не могу извести у кратком року. Ипак, елементи новог се појављују свакодневно, и то деловањем мултинационалних корпорација, влада и међународних организација и невладиних организација. У ове по-

следње Руан полаже велике наде да могу допринети изградњи светског грађанског друштва, дајући тако глобализацији веома важну, а сада недостајућу димензију.

Догађаји у претходне три године, колико је прошло од одржавања конференције, дају за право организаторима који су још 1995. године уочили потребу да се разговара о социјалној димензији глобализације. Окретање грађана већине западноевропских земаља лево оријентисаним партијама само потврђује значај који бирачи придају економским и социјалним проблемима, не желећи да буду препуштени на милост и немилост светском тржишту. „Нова“ европска левица обећава решења, али ће их, како су то исправно предвидели учесници конференције, формулисати на начин компатибилан са функционисањем глобалне економије. Нема, дакле, некажњивог посезања за буџетским средствима, јер ће глобално тржиште одмах реаговати, обарајући валуту земље о којој је реч. Можда је најбољи пример понашање лабуриста у Британији, који су укинули аутоматска социјална давања самохраним мајкама, нудећи им, заузврат, целодневна обданишта која ће бринути о њиховој деци док оне буду тражиле посао.

Живој у глобалном друштву представља и успешан покушај да се феномен глобализације анализира са различитих страна. Томе свакако доприноси чињеница да су аутори радова из области толико различитих као што су академски живот, светска политика, пословни свет и верске организације. Приметна окренутост интелектуалцима хришћанско-социјалне оријентације разумљива је ако се има у виду да је Jacques Maritain, чије име Институт носи, био угледни католички филозоф, познат по тумачењу учења Светог Томе Аквинског. Нема, нажалост, представника других цркава и религија осим католичке, а расправа би, свакако, била богатија да је било и учесника из невладиних организација, чији је значај за глобализацију, по неким мишљењима, паралелан ономе који је нација имала за капитализам деветнаестог века, и које су често помињане на конференцији. Настојање да се данашњи свет окрене хуманијим вредностима задатак је који на крају двадесетог века не може обавити ниједна црква нити религија самостално, мада може много допринети финансирањем пројеката и организовањем конференција попут ове. Преточена у зборник, речито упозорава читаоце да протекционистичке мере, антиимиграциони закони или тражење етничких и културних оправдања за сукобе који се лакше могу објаснити економским и политичким разлозима, нису начин да се реше проблеми. Решења треба тражити у укључивању неразвијених и сиромашних у глобално друштво, јер ће се једино тако избећи ћорсокак беде и ратова.